

sv. Nikole na ulazu u šibensku luku. U tim se zgradama očituje Sammichelijeva robustna i monumentalna umjetnost zrele renesanse. A mletački slavni kipar Alesandro Vittoria poslao je, po svoj prilici, u Trogir one četiri statue evanđelista, koje su postavljene uvrh zvonika katedrale i u kojima već trepti patos venecijanskog ranog baroka (oko g. 1596).

Živa i svestrana djelatnost prvog vremena mletačke vlade, to jest XV i XVI vijeka, bitno je doprinijela današnjem, historičkom i umjetničkom izgledu dalmatinskih gradova tim više, što je uslijed borba i pritiska Turaka umjetnička djelatnost kasnijih vjekova zamrla. Mlečići su u dalmatinskim gradovima rado dizali palače za svoje upravnike i lože za javno suđenje; uređivali su arsenale za galije i skladišta za živež; gradili su čatrnje za vodu i zidine i kule za obranu gradova. Domaći patriciji i bogati građani povadali su se za njima i gradili također lijepe palače.

Mlečići su dizali svoje građevine svugdje po stalnim kalupima. Gradovi su od toga dobili neki zajednički, obiteljski izgled. Svaki je dalmatinski grad imao svoj veliki trg po mogućnosti ispred katedrale i na njemu na okupu palaču gradskog kneza, ložu za suđenje pod otvorenim nebom i za objavljivanje javnih naredaba, toranj za gradski sat, stalak za veliku zastavu sv. Marka itd.

Ali ne smijemo pretjerivati u pogledu venecijanskog karaktera dalmatinskih gradova. Mnogo toga što površni putnik drži venecijanskim u životu i u izgledu dalmatinskih primorskih gradova jest zapravo opće južnjačka, mediteranska i opća primorska crta. Tijesne i krivudave ulice prekrivene čestim svodovima brane svugdje na jugu prolaznike od jakog južnjačkog sunca. Pored sličnosti postoje, naravno, i bitne razlike između umjetnosti u Mlecima i one mletačkih gradova Dalmacije. Materijal dalmatinskih zgrada jest isključivo kamen. Mletački zvonik sa zatvorenim visokim podankom i široko rastvorenom ložom u vrhu za zvona, koji je u Veneciji većinom bio građen u opeci, malo drugačije izgleda kada se u Dalmaciji, izvađa u kamenu. Njemačkom inžinjeru Gobbinu upali su u oko u dalmatinskom primorju relativno strmi krovovi kuća i ožbukana vanjština zgrada u zagasitim i sivim tonovima koji bi, po njegovom mišljenju, bili u opreci sa niskim krovovima i jakim čistim bojama koje da inače susretamo u mediteranskoj južnoj Evropi. Konačno i brdovito tlo Dalmacije nameće njezinim gradovima rješavanje problema koje Mlečići nemaju; ono pruža priliku za izvanredno slikovite »vedute«, koje su drugačije od onih u Mlecima na ravnim i niskim lagunama.

I na području slikarstva konkurencija blizih Mletaka je tekar malo po malo otežala i po tome istisla rad domaćih slikarskih radiona. U XV vijeku nalazimo u